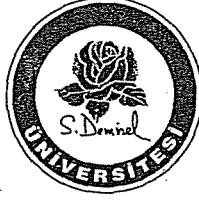


T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ



III. KUTLU DOĞUM
SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

20 NİSAN 2000
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 9

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 3

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
" Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-33-6

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir

©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2001

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

KUR'ÂN VAHYİNE KARŞI SERGİLENEN OLUMSUZ TAVIRLAR ve ANALİZİ

Yrd.Doç.Dr.Abdülgaffar ASLAN*

İnsanı evrende yarattıktan sonra kendi halinde bırakmayan Allah, ona mahlukat hakkında bilgi de bahşetmiştir. Bilgi bahşetmeyi ve insanla kendisi arasındaki irtibatı da vahiyle sağlamıştır.

İlâhî vahiy zincirinin son halkasını oluşturan Kur'ân-ı Kerîm, Allah katından Cebrail vasıtasıyla Hz. Muhammed'e indirilen, hem lâfzıyla hem de mânâsıyla tebdîl ve tağriye uğramayan, Hz. Peygamber'den bize kadar tevâtür yoluyla gelen, hiçbir bozulmaya ve değişikliğe maruz kalmayan yegâne Allah kelâmıdır. Bu son ve en mühim mesaja, "Muhakkak ki O, elbette çok şerefli bir Kurân'dır"¹ şeklindeki ifadeyle Kur'ân ismi bizzat Allah tarafından verilmiştir.

Kur'ân; Hz. İbrahim'in "Suhûf"²unu, Hz. Musa'nın "Suhûf"³ ve "Kitab (Tevrât)"⁴ını, Hz. Davud'un "Zebûr"⁵unu, Hz. İsa'nın "İncil"⁶ini Allah katından indirilmiş kitaplar olarak zikretmektedir. Ancak bugün Hz. İbrahim'in Suhûf'undan bir şey kalmadığı, Hz. Musa'ya ait Kitab'ın birçok defalar tahrif edildiği biliniyor. Aynı akıbet Hz. Davud'un Zebûr'unun başına da gelmiştir. Hz. İsa'nın ise Hz. Musa ve Hz. Davud'un imkânlarına bile sahip olmadığı bilinen tarihi bir gerçektir. O, vaaz ve nasihat olarak söylediklerini

* S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Vâkıa 56/77.

² A'lâ 87/19.

³ A'lâ 87/19.

⁴ İsrâ 17/2. Ayrıca bkz. Bakara 2/53; En'âm 6/91; Gâfir 40/53.

⁵ Nisâ 4/163; İsrâ 17/55; Neml 27/15.

⁶ Mâide 5/46; Meryem 19/30; Hadîd 57/27.

yazdırmaya ve bir araya toplamaya vakit bulamadı.⁷ Bütün bunlara rağmen, İslâm dininde kitaplara iman denince her müslüman için yalnız Kur'ân'a değil, İslâm'dan önceki tüm ilâhî kitaplara inanmak, Kur'ân'ın sunduğu bir gerekliliktir. Yine ilâhî vahiylerin yazıldıkları kitapların sonuncusunun Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gönderilen Kur'ân-ı Kerîm olduğu da Kur'ân'ın bildirmesiyle sabittir.⁸ Hz. Peygamber, Cebrail vasıtasıyla Allah katından kendisine gelen vahyi önce kendisi çok iyi şekilde ezberler ve onu tekrar tekrar okur, sonra etrafında görevlendirdiği vahiy kâtiplerine yazdırırdı. Böylece gelen vahiyden bir cümle, bir kelime ve hatta bir harf bile eksik olmadan tespit ve tescil edilirdi.⁹ Aynı şekilde Kur'ân'ın bu hususiyetinin devam ettiği tarih şahidlik etmektedir. Ancak başta Kureyş müşrikleri olmak üzere Yahudiler ve Hıristiyanlar Hz. Muhammed'e indirilen Kur'ân vahyi hakkında günümüzde bile savunucuları bulunan ithamlarda bulunmuşlardır. Allah'ı taptıkları putlar seviyesinde bir ilâh gibi gören ve inanç yönünden dejenerasyona uğramış bir toplum olan Kureyş'in, pek çok yönden Kur'ânî vahye itirazları ve iddiaları olmuştur.

Vahyin ilk muhatabı olan Kureyşliler, Kur'ân vahyinin kaynağını Hz. Peygamber'e bağlı hususlarda aramışlar ve bu noktada tutarsızlık, şaşkınlık ve kararsızlık içinde olmuşlardır. Zira vahyin kaynağını devamlı başka yerde arama noktasında sürekli değişikliği denemişlerdir. Vahyi gönderen ile onu alan zat arasındaki ilgiye şaşmışlardır. Onlar, vahyi Hz. Peygamber'in şahsına bağlı olarak gördüklerinden O'nu şâir, kâhin, mecnûn, büyücüye benzeterek, Kur'ân'ın şiire benzediğini ve eskilerin masallarından ibaret olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Biz burada öncelikle Kureyş müşriklerinin bu konudaki iddialarını ve bu iddialarının geçersizliğini Kur'ân çerçevesinde kalınarak sunmaya çalışacağız. Daha sonra müşriklerin ileri sürdükleri bu iddialarla ilgili olarak bazı şarkiyatçıların da düşüncelerine yer

⁷ Hamidullah, Muhammed, *İslâm'a Giriş*(çev. Kemal Kuşçu), Ankara, ty.,s. 88.

⁸ Hicr 15/9; Hûd 11/1; İbrahim 14/1; Vâkıa 56/77; Fussilet 41/42.

⁹ Atay, Hüseyin, *İslâm'ın İnanç Esasları*, Ankara1992,s.162-163;Aslan, Abdülgaffar, *Kur'ân'da Vahiy* (basılmamış doktora tezi), Konya 1997, s.137.

vereceğiz. Zira Batı'da Kur'ân'ın kaynağıyla ilgili olarak kaleme alınan oldukça kabarık bir literatür vardır.¹⁰ Ne yazık ki bütün bu çalışmalar, Kur'ân'ın tamamen veya kısmen beşerî bir takım kaynaklardan alındığını ispata çalışmaktadır. Ancak şunu belirtelim ki, bizim esas olarak üzerinde duracağımız husus öncelikle müşriklerin ortaya koydukları iddialardır.

Kur'ân-ı Kerîm geldiği vakit, Arap yarımadasında kültürün odak noktası şiirdi. Şiir o zaman Araplar'ın aynı zamanda tarihi, kültürü, edebiyatı ve arşivi durumunda idi. Bütün Araplar'ın bilgi kaynağının temeli şiirdi.¹¹

Eskiden beri Araplar arasında her şâirin, kendisiyle yakınlık ve dostluk kurduğu bir "cinn"e sahip bulunduğuna inanılıyordu.¹² Ancak bu cin herkes ile konuşmaz. Her cin kendine mahsus bir adam seçer. O erkek veya dişidir. Sevgisine layık gördüğü adamın üzerine atılır, onu yere yatırır, göğsüne çıkar ve onu bu dünyada kendisinin sözcüsü olmaya mecbur eder. Bu durum, şâir seremonisinin başlangıcı sayılırdı. İşte o andan itibaren, o adama kelimenin tam anlamıyla "şâir" denilirdi.¹³ Bu şekilde cin, şâirin şiirlerini belirler, onu bu dünyanın ötesinde sihirli bir âleme bağlar ve düşündüğünde ona yol gösterir.¹⁴

Kureyş müşrikleri şâir ile ilgili bu tür inançları Hz. Muhammed (s.a.v.) için de söylediler. Fakat onların bu konuda iddia ettikleri hususlar Hz. Peygamber için geçerli değildi. Zira Allah, Kur'ân'da müşriklerin cinlerle bağlantılı olduklarına inanılan şâirlerinin sözlerinin yalan ve abartmalarla dolu olduğunu; ayrıca

¹⁰ Bkz. Hatip, Abdülaziz, *Kur'ân ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevap*, İstanbul 1997, s. 29.

¹¹ Hanefî, Hasan, "Kelâm İlmi ve Bugünkü Konumu", *İslâm Düşüncesinde Yeni Arayışlar I* (çev. M. Sait Özvarlı), İstanbul 1998, s. 310.

¹² Çetin, Nihad M., *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 12.

¹³ İzutsu, Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan* (çev. Süleyman Ateş), Ankara ty., s. 159.

¹⁴ er-Râzî, Fahrüddin, *el-Metalibu'l-Aliyye mine'l-İlmi'l-İlâhiyye*, Beyrut 1987, VII/47.

şâirlerin disiplinsiz, sınırsız, pervasız cinsel duygularını dile getirdikleri şarkılarını şiddetle tenkit etmiş ve onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarından ve yapmadıkları şeyleri söylediklerinden dolayı da zemmedilmişlerdir.¹⁵

Bilindiği gibi Kur'ân i'câzlı, canlı, sözlü üslûp ve ifadeleriyle, tasvirleriyle şiirin çok üstündedir. Kur'ân'ın üslûbu ne şiirdir, ne de nesir. Bununla beraber müşriklerin Hz. Muhammed'i "mecnûn (deli) bir şâir"¹⁶, "şâir"¹⁷ ve Kur'ân'ı da "şâir sözü"¹⁸ olmakla ithamlarına karşılık Allah, "Biz Muhammed'e şiir öğretmedik, zaten ona gerekmezdi. Bu bir zikir (öğüt) ve apaçık Kur'ân'dır"¹⁹ şeklinde buyurarak onların bu yöndeki tüm iddialarını reddetmiştir.

Kur'ân'ın kaynağını beşeriyet fikrine bağlamak isteyen putperest kültüre sahip bu insanlar sürekli değişikliği denemişlerdir. Onların bu tutarsızlıklarından biri de benzer şekilde Peygamber'i iftiracı şâire²⁰ benzeterek ona, "asıl ve esasından çevrilmiş, gerçek bir temeli olmayan, gerçek üzerinde kurulmayan söz, iftira, açık yalan, bühitan ve uydurma haber"²¹ anlamlarına gelen "ifk" kökünden, "effâk" demeleridir.²²

Müşriklerin şâir yakıştırmaları tutmayınca, Hz. Peygamber'i "kâhin" ve "mecnûn"lukla itham etmişlerdir.

İslâm'dan önceki Araplar arasında kâhin, olağanüstü güçleri olan, bu güçleri meslek halinde kullanan ve hizmetlerine karşılık ücret alan kimse idi. Cahiliye Arapları, özellikle kâhinlere saygıyla bakıp, onların sözlerini takdirle karşılıyorlardı. Bütün önemli kabileler arası

¹⁵ Şu'arâ, 26/224-226; Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân* (çev. Alpaslan Açıkgenç), Ankara 1987, s. 203.

¹⁶ Saffât 37/36.

¹⁷ Enbiyâ 21/5; Tûr 52/30.

¹⁸ Hâkka 69/41.

¹⁹ Yâsîn 36/69, Şu'arâ 26/221-227.

²⁰ Şu'arâ 26/222.

²¹ Aslan, s. 150.

²² Furkân 25/4; Sebe' 34/43; Ahkâf 46/11.

ve kabile içi meselelerde kâhine danışılırdı. Kâhin, kehânette bulunurken, genellikle cinlerden yardım alındığı söylenir.²³

Kur'ân'da kâhin kavramı iki yerde geçmekte, her iki âyette de Arapları'nın Peygamber'e atfettikleri kâhinlik vasfını reddetmektedir.²⁴

Vahiy alma esnasında Peygamber'de görülen psikolojik ve fizyolojik bazı hallere bakarak Araplar, onun da kâhin ve şâir gibi cinle temas kuran, cinnin etkisiyle konuşan bir insan olduğunu sanarak veya kâhin olmadığını bildikleri halde, tâbilerini kandırmak için ona kâhin, şâir, mecnun ve büyücü demişlerdir. Kur'ân'da diğer peygamberlerin hikâyelerine bakıldığında görülür ki "kâhin" ve "şâir" suçlaması sadece Hz. Muhammed (s.a.v.) için söylenmiştir.²⁵ Ancak cinlerin ve şeytanların Hz. Peygamber'e olan vahiy hususunda herhangi bir müdahaleleri söz konusu değildir. Bu durum, "Kur'ân'ı şeytanlar indirmemiştir. Bu onlara düşmez, zaten güçleri de yetmez. Doğrusu onlar vahiy dinlemekten uzak tutulmuşlardır"²⁶ ifadelerinde apaçık bir şekilde reddedilmiştir. Bu da gösteriyor ki, Hz. Peygamber'in bildirdiği Kur'ân, ilâhî kaynaktan gelen bir orijinallığe sahiptir. Yani Kur'ân'ın müstakil bir gerçek olduğu ve Hz. Peygamber'in benliğiyle bir alâkası bulunmadığını göstermektedir. Öte yandan müşriklerin şâir ve kâin yakıştırmaları tutmayınca Hz. Peygamber'i büyü etkisinde kalmış ve kötü ruh çarpmış, yani "mecnûn" bir kimse olarak da vasıflandırdılar.

Kureyş müşrikleri dinî hayat ve anlayış bakımından çok iptîdaî bir seviyeye düşmüş idiler. Tabiatı, uçsuz bucaksız çöllerin, ulu ve çıplak dağların ve kaya parçalarının cinlerle dolu

²³ Geniş bilgi için bkz. et-Taftazânî, Sa'duddin, *Şerhu'l-Akâid*, İstanbul 1973, s. 192; İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, Beyrut 1960, s. I/169; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Mısır 1955I/240; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul ty. , VII/2769; İzutsu, s. 163.

²⁴ Tûr 52/29; Hâkka 69/41-42. Ayrıca bkz. ez-Zemahşerî Muhammed b. Ömer, el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûbi't-Te'vîl, Beyrut 1977, IV/25;er-Râzî, Fahrüddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, Tahran ty., VII/705.

²⁵ Fazlur Rahman, s. 204..

²⁶ Şu'arâ 26/210-212; Sâffât 37/6-10; Hicr 15/16-18; Cin 72/8-9.

bulduklarına; insan üstü güce sahip olan bu varlıkların Allah'ın kızları olduklarına inanıyorlar ve onlara kurban kesiyorlardı.²⁷

İşte Cahiliye Arapları, Hz. Peygamber'i "cinlenmiş şâir (şâ'irûn mecnûn)"²⁸, "öğretilmiş bir deli (mu'allimûn mecnûn)"²⁹, "onda delilik var (bihi cinne)"³⁰ ve "deli (mecnûn)"³¹ olarak itham etmişlerdir. Hz. Mûsâ³², Hz. Nûh³³ ve diğer peygamberler³⁴ için de mecnûn ifadesinin kullanıldığını Kur'ân haber vermektedir. Ancak Allah onların bu tür iddialarını, "Peygamber'lerde deliliğin eseri yoktur"³⁵ şeklinde bazı âyetlerde boşa çıkarmaktadır.

Öte yandan Müşrikler, Kur'ân'a "büyü" ve Hz. Peygamber'e de "büyücü"³⁶ demişlerdir. Oysa Kur'ân'a göre büyüü öğreten şeytanlardır.³⁷ Diğer taraftan Kur'ân, büyücülerin korku verdikleri³⁸, insanların gözlerini büyüledikleri³⁹, peygamberlere meydan okudukları⁴⁰, onları inkâr ettikleri⁴¹ ve vahye büyü dedikleri⁴² gibi büyü ve büyücünün bazı özelliklerinden haber vermektedir.

Cahiliye döneminde insanların Hz. Peygamber'e büyücü demelerinin nedenleri ise, onun âhîret halleriyle ilgili; yani ölümden sonra dirilişten, haşrden, hesaba çekilmeden, cennet ve cehennem gibi

27 Sâffâf 37/158.

28 Sâffâf 37/36.

29 Duhân 44/14.

30 Mü'minûn 23/70.

31 Hicr 15/6; Kalem 68/51.

32 Şu'arâ 26/27; Zâriyât 51/39.

33 Mü'minûn 23/25; Kamer 54/9.

34 Zâriyyât 51/52.

35 Sebe' 34/46.

36 Yûnus 10/2; Sebe' 34/43; Sâd 34/4; Zâriyât 51/52.

37 Bakara 2/102.

38 Tâhâ 20/67.

39 A'râf 7/116; Tâhâ 20/66.

40 A'râf 7/116; Tâhâ 20/65.

41 Mâide 5/110.

42 Yûnus 10/76; Hûd 11/7.

konulardan bahsetmesi ve bunları nitelemesinden kaynaklanmış olması muhtemeldir.

Büyücü ve büyücülerin niteliklerine bakıldığında mutlak olarak: “Büyücü (sihirbaz) nereden gelirse gelsin başarı kazanamaz”⁴³ şeklindeki Allah’ın sözünü demek gerekir.

Yine Allah, müşriklerin bu iddialarla hakikatten ayrıldıklarını, “Bak, seni nelere benzettiler! (kâh şâire, kâh sihirbaza, kâh kâhine, kâh mecnûna, kâh iftiracı yalancıya benzettiler)⁴⁴ benzettiler de hakikatten ayrıldılar, artık bir daha doğru yolu bulamazlar”⁴⁵ tarzında bir ifadeyle bize bildirmektedir.

Üzerinde durmak istediğimiz hususlardan birisi de müşriklerin Kur’ân’a “âsâtirü’l-evvelîn (öncekilerin masalları)” demelerindeki amaçlarıdır. Kur’ân-ı Kerîm’in bu konudaki âyetlerine bakıldığında bazı müşrik Araplar’ın Kur’ân’ı dinlediklerini, ancak ona inanmadıklarını⁴⁶, kendilerinin de Kur’ân âyetlerine benzer sözler söyleyebileceklerini⁴⁷, zaten bu âyetler Peygamber’in başkasına yazdırıp da kendisine sabah akşam okunan şeyler olduğunu⁴⁸ ve insanların âhirette diriltilecekleri şeklindeki haberlerin de anlamsız bulunduğunu⁴⁹ öne sürmüşler ve Kur’ân’ın dokuz yerinde belirtildiği üzere de ona “öncekilerin masalları” demişlerdir. Onların bu değerlendirmelerine karşılık Kur’ân’ın bir çok âyetinde onlara cevap mahiyetinde bilgiler bulunmaktadır.⁵⁰

⁴³ Tâhâ 20/69.

⁴⁴ ez-Zemahşerî, III/83; Dıraz, Muhammed A., *En Mühîm Mesaj Kur’ân* (çev. Suat Yıldırım), İzmir 1994, s. 83.

⁴⁵ İsrâ 17/48; Furkân 25/9.

⁴⁶ En’âm 6/25; Enfâl 8/31; Kalem 68/15.

⁴⁷ Enfâl 8/31; Nahl 16/24; Mutaffifîn 83/13.

⁴⁸ Furkân 25/5.

⁴⁹ Mü’minûn 23/83; Neml 27/68; Ahkâf 46/17.

⁵⁰ Meselâ, müşriklerin “Kur’ân öncekilerin masallarıdır; onu (Muhammed) başkalarına yazdırıp sabah akşam kendisine okunuyor” (Furkân, 25/5) tarzındaki iddialarını açıklayan âyetin hemen devamında Allah: “Ey Muhammed! De ki: Onu (Kur’ân’ı) göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir” (Furkân, 25/6) buyurarak iddia sahiplerini onun muhtevasını incelemeye davet etmiştir.

Müşriklerin, Hz. Peygamber'in aldığı vahye karşı tavırlarından biri de onun beşer işbirlikçileri olduğu iddiasıdır. Onlar, Peygamber'in söylediği sözleri bir insandan öğrendiğini iddia etmişler. Peygamber'e Kur'ân'ı öğrettiğini sandıkları kişi hakkında müfessirler çeşitli isimler vermektedirler.⁵¹

Fahreddin Râzi'ye göre, bu isimlerin çoğaltılmasında bir fayda söz konusu değildir. Çünkü iftiracıların esas niyetleri, herhangi bir insanın Kur'ân'ı Hz. Muhammed'e öğrettiği şüphesini ileri sürmek, fikir ve düşünceleri Allah'tan bir insana çevirmektir. Bu kadar varyantın varolmasının dayanağı budur.⁵²

Öte yandan tüm bu iddialar; "Muhakkak biliyoruz ki kâfirler: 'Kur'ân'ı Muhammed'e bir insan öğretiyor' diyorlar. Peygamber'e öğretiyor zannında buldukları kimsenin dili yabancıdır. Bu Kur'ân ise apaçık bir Arapça'dır"⁵³ şeklinde Kur'ân tarafından çürütülmektedir.

Kur'ân'ın Hz. Peygamber'in vahiy öncesi, geçmiş peygamberlerin haberleri ve kıssaları hakkında hiçbir şey bilmediğini açıkça belirtmesi müşrikleri iknâ etmiş gibi görünmektedir. Zira onları ifira ve yakıştırmalarında yumuşadıklarını görmekteyiz. Nitekim

⁵¹ Aslan, s. 151-153. Bu isimler ve iddiaların bazıları şöyledir:

- a) Peygamber, Mekke'de kılıç yapan Hıristiyan (Rum) bir köle olan Bel'âm'a Kur'ân öğretirdi. Müşrikler, Peygamber'in Bel'âm'ın yanına gelip-gittiğini görünce, "O'na Kur'ân'ı Bel'âm öğretiyor" dediler (et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Beyrut 1978 XIV/120;er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, V/520).
- b) Peygamber, Muğire oğullarının yabancı kölesi olan Âiş veya Yaiş'e Kur'ân öğretirdi. Bu köle Tevrât ve İncil'i okurdu. İşte müşrikler onun Peygamber'e Kur'ân'ı öğrettiğini sanıyorlardı (et-Taberî, XIV/120, ez-Zamahşerî, II/429;er- Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, V/520).
- c) Peygamber, Beni el-Hadrami'nin kölesi olan Cebr'e arasına uğradı, Merve'de onu meclisine alır ve onunla konuşurdu. Cebr, Tevrât'ı okurdu. Kureyş müşrikleri, "Muhammed'in söylediklerinin çoğunu Hadrami'nin hıristiyan kölesi Cebr öğretiyor" diye alay ederlerdi (et-Taberî, XIV/ 120; ez-Zamahşerî, II/ 429;er- Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, V/520).

⁵² er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, V/521.

⁵³ Nahl 16/103.

müşrikler, Kur'ân vahyinin Hz. Muhammed'e değil de içlerinde en zengin ve en saygın gördükleri kimselerin hakkı olduğunu söyleyerek, onların vahiy olgusundan geri adım attıklarını görüyoruz. Zira Allah onların bu durumunu: "Bu Kur'ân, iki kentten (Taif ve Mekke) büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"⁵⁴ tarzındaki cümleyle ifade buyurarak onların niyetlerini açığa vurmuştur.⁵⁵

Müşrikler, bu safhadan da ilâhî red ve azarla karşılaşınca, tek çare olarak peygamberlerin beşer dışında bir varlıktan gönderilmesinin, yani Peygamber'e bir meleğin inip onunla beraber dolaşmasının uygun olacağını savundular.⁵⁶ Oysa bunun gerçekleşmesi halinde kendilerine göz açtırılmayacak, bir an dahi mühlet verilmeyecek ve derhal mahvolacaklarını⁵⁷ bilmiyorlardı.

Müşrikler, Kur'ân'ın Hz. Muhammed'e parça parça vahiy edildiğini görünce, düşmanlıklarını ön plâna çıkararak, alaycı bir tavırla Kur'ân'ın neden bir defada, kitap halinde inmediğini söylemişlerdir.⁵⁸ Daha sonra müşrikler gibi Yahudi ve Hıristiyanlar da aynı istekte bulunmuşlardır.⁵⁹

Allah, müşriklerin vahye karşı bu olumsuz tavırlarından Peygamber'ini: "Sana bir misâl vermezler ki, Biz onun gerçeğini en iyi anlaşılanı sana vermemiş olalım"⁶⁰ cümlesi ile teselli ettiğini görmekteyiz.

Müşrikler, daha önce gelmiş olan toplulukların peygamberlerine karşı takındıkları isyankâr tavırları sergilemişlerdir. Bu insanlık tarihinin ortak bahane noktalarını teşkil eden konu

⁵⁴ Zuhruf 43/31; Sâd 38/8.

⁵⁵ Müfessirlere göre müşrikler, Mekke'den Velid b. Muğire el-Mahzumî ve Utbe b. Rabia'yı; Taif'ten de Habîb b. Amr b. Umeyr es-Sakafî, Umayr İbn Abdi Yâleyl veya Urve b. Mes'ud es-Sekafî'yi peygamberliğe daha uygun görüyorlardı (et-Taberî, XXV/39-40; ez-Zemahşerî, III/485; er-Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, VII/441).

⁵⁶ Zuhruf 43/32-35; Sâd 38/4-9.

⁵⁷ En'âm 6/8.

⁵⁸ Furkân 25/32; İsrâ 17/93.

⁵⁹ Nisâ 4/ 153.

⁶⁰ Furkân 25/32; İsrâ 17/89.

mu'cize idi. İşte, Müşrikler, Peygamber'e karşı ekonomik ve politik arzularının tatmini için ondan mu'cize göstermesini de istemişlerdir.⁶¹ Hemen şunu belirtelim ki, bir topluluk, kendilerine peygamber olarak gönderildiğini iddia eden zattan mu'cize istemeleri doğaldır. Ancak müşriklerin bu konuda masum olduklarını söylemek de zordur. Çünkü onlar, inad ve küfürlerinin eseri olarak Allah'tan azab ve Peygamber'inden de mu'cize göstermesini dilemişlerdir.⁶² Onlar bu iftiralarıyla, Kur'ân'ın ilâhi vahiy kaynaklı olduğunu kabul etmek istemeyenlere âdeta yol göstermiş oldular.

Öyle ki bugün bile gerçek maneviyatın düşünce ve duygusuyla irtibatını koparan ve bunu bir yaşam biçimi haline getirenler, Kureyşlilerin Hz. Muhammed'e ve ona indirilen vahye karşı tavırlarından farklı bir tavır içerisinde olmadıklarını söylemek mümkündür.

Kur'ân'ın son derece ılımlı ve müsbet tutumuna rağmen, Yahudilik ve Hıristiyanlık, İslâm'ı daima rakip gibi görmüş ve rakibin mağlubiyeti için de çok kere her vasıtayı meşru saymıştır.⁶³ Onların asıl hedefi, İslâmî değerleri zayıflatıp müslümanları dinleri konusunda şüpheye düşürmek ve Hıristiyanlığın temellerini güçlendirmek ve yayılmasını sağlamaktır.

İslâm'ın ve Kur'ân'ın batılı Hıristiyan bilim adamları tarafından ciddî bir şekilde incelenmesi, ancak Milâdi onuncu ve onbirinci yüzyılda Haçlı seferlerinin başlangıcını müteakip yıllarda Avrupa'daki kilise tüm Avrupa devletlerini Beytü'l-Makdis'i (Kudüs) Müslümanların elinden kurtarmak için yardımlaşmaya çağırması ile, yine Miladi onikinci yüzyılda İspanya'nın Müslümanlardan geri alınışın ilk safhalarında gerçekleşmiştir.⁶⁴

⁶¹ İsrâ 17/90-93.

⁶² Enfâl 8/32.

⁶³ Aydın, Mehmet, "Batıdaki İslâm Araştırmalarına Dair Bazı Düşünceler", *Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, s. 234.

⁶⁴ Watt, Montgomery, "Batılı İlim Adamlarının Kur'ân'a Yaklaşımları", *Uluslararası Birinci İslâm Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, s. 31; Abdulvehhâb, Salahaddîn, "Nazariyyetu'l-İhâi beyne'l-Müşteşrikîn ve'l-Müslimîn", *Mecelletu'l-Ezher*, c. 34, sayı: 9-10, Kahire, 1963, s. 1058.

İşte bu tarihten itibaren Batıda ciddi İslâmî etütler başlamıştır. Hemen belirtelim ki, İslâmî şarkiyatçılığın ilk dönemlerinin en belirgin özelliği savunmacı ve polemikçi tutum ve gayretler ön planda olmuştur. Bu tutumun temelinde kaynağını Haçlı seferlerinde bulan savaş propagandaları yatmaktadır. Onlar bu propagandalarla, İslâmî beldelerin merkezi konumunda bulunan Orta Doğu'da otorite kurmak ve dinlerinin yayılmasına öncülük yapmaktı. Bu menfi propagandaların tesirleri yüzündendir ki, Batılı bilim adamlarının peşin hükümlerinden uzak olacak şekilde İslâm'a ve müslümanlara bakmaları oldukça zor olmuştur.

Şarkiyatçılığın ilk dönemlerinde ortaya konan çalışmaların, Batı kamu oyu için hâlâ bir mânâ ifade etmesine rağmen, ilim dünyası için bir değeri kalmamıştır.⁶⁵ Onların tezlerini, özellikle İslâm dininin Allah katından vahyedilmiş bir din olduğu gerçeğini ortadan kaldırmak esasına dayandırdıkları söylenebilir. Metodları ise, Hz. Muhammed'in risâleti ile ilgili şüpheler oluşturmak ve böylece Kur'ân vahyinin beşeriliğini ileri sürmek olmuştur.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru bazı bilim adamlarının tutumlarında, az da olsa, olumlu bir değişimin olduğu görülmektedir. Ancak Klâsik Şarkiyatçılık döneminde bütün peşin hükümlerin silindiğini söylemek mümkün değildir. Hâlâ günümüzde Batılı bilim adamları içinde yaşadıkları siyasî, içtimaî, kültürel ortam ve misyonerlik faaliyeti gibi nedenlerden dolayı, İslâm'ın Yahudilik ve Hıristiyanlık'tan daha aşağı bir din olduğunu zımnen de olsa ifade etmektedirler. Bunlar, zaman zaman İslâm'ı ve Hz. Muhammed'i metheder gibi görünüyorsa da, bu genelde bir kandırmadan öteye gidememekte ve çok büyük bir yanlış hissettirmeksizin okuyucuya kabul ettirmek amacıyla bir taktik olarak başvurabilmişlerdir.⁶⁶

Batılı bilim adamları, bir yandan, çalışmalarında tarafsızlık ve ilmî objektifliği sağlamak için gayret sarf ederken, öbür yandan, vahyi gönderen ile onu alan zat arasındaki değerlendirmeleri bazıları

⁶⁵ Aydın, s. 233-234.

⁶⁶ Cerrahoğlu, İsmail, "Batı'da Kur'ân Üzerine Araştırmalar", *A.Ü.İ.F.D.*, XXXI/115.

tarafından aşırı bulunsa da, eski şarkiyatçılardan çok fazla hafif değildir.⁶⁷

Bazı şarkiyatçıların öteden beri Kur'ân vahyinin kaynağı hususundaki endişeleri, Kureyş müşriklerin bu konuda sergiledikleri tutumlarına benzemektedir. Hatta Kureyş'in Kur'ân'ın kaynağı hakkındaki olumsuz iddialarına şarkiyatçıların yeni bir yorum getirmedikleri, aksine bunların, cahiliye görüşünden gerek prensipte ve gerek teferruatta farklı olmadıkları görülmektedir. Şarkiyatçılar, Kur'ân'ın kaynağının ilâhî olduğuna inanmadıklarından ona birçok dahili ve harici kaynak bulmak gayretinde bulunmuşlardır. Ancak bunları, Kur'ân'ın bütün Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarından alındığı savunanları ile cahiliye örf, inanç ve şiirine dayandırmak isteyenler olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Bu iddialarla ilgili bazı örnekler şöyledir:

Edward Montet, Kur'ân'ın tercümesine yazdığı mukaddimede, Kur'ân'ın kaynaklarından birisini de cahiliye örf ve dinleri, büyüklerin emirleri ve kavimlerin arasında görüş ve yüksek mevki sahibi kimseleri göstermektedir.⁶⁸

A.San Tritton; İslâm'ın sağdan soldan devşirilmiş bir din olduğunu ileri süser.⁶⁹ Tisdal da, İmru'l-Kays'a nisbet edilen bir takım beyitlerin bazı Kur'ânî tabirleri ihtiva ettiğini söyleyerek Kur'ân'ın ilâhî kaynağına ithamda bulunuyor.⁷⁰ Fransız şarkiyatçı Cl. Huoart ise daha ileri giderek Kur'ân'ın baş kaynağının Ümmeyye bin Ebi's-Salt'ın şiiri olduğu görüşündedir.⁷¹

⁶⁷ Hatip, 29.

⁶⁸ Hatib, s. 31; E. Montet'in diğer iddiaları için bkz. Reşit Rıza, *el-Vahyu'l-Muhammedî*, Mısır 1948, s. 68.

⁶⁹ Tritton, A. San, *İslâm Belief and Practices*, London 1951, s. 15-20.

⁷⁰ Nakra, Tihâmî, *el-Kur'ân ve'l-Müsteşrikûn, Menâhîcu'l-Müsteşrikîn fi'd-Dirâsâti'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyye*, Mektebetü't-Terbiyyeti'l-Arabiyyi li Düvelî'l-Halîc, ty.,1/34.

⁷¹ el-Hacc, Sâlim, *Zâhîretü'l-İstişrâkiyye ve Eserühâ alâ'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye*, Malta 1991, II/321; Sönmezsoy, Selahattin, *Kur'ân ve Oryantalistler*, Ankara 1998, s. 84.

Maxime Rodinson da, Hz. Muhammed ile kâhinler arasında benzerlik kurarak Kur'ân'ı Hz. Muhammed'in işittiği, tekrarladığı ve tanrısına yordduğu vahiyler olarak nitelendirmekte ve şekil bakımından, cinlerin müşrik kâhinlerine ilhâm ettikleriyle tamamıyla özdeş olduğunu iddia etmektedir.⁷²

C. Brockelmann ise daha ileri giderek, "Peygamber'in ilk senelerini dolduran yüksek heyecan, cüretkârane hayaller, şâirane bir renge boyanmış nutuklar halinde tezahür ediyor. Cahiliye devri kâhinlerinin vecizeleri gibi, bunlar da çok kısa ve ekseriya dinî takdisata ait garip formüllerle müterafıktır"⁷³, şeklinde Kur'ân'ın kaynağını cahiliye devri kâhinlerinin vecizelerine benzetmektedir.

Alfred Guillaume Kur'ân'ın tıpkı diğer ilâhî kitaplar gibi beşerî unsurlar ihtiva ettiğini, onun ilâhî kaynaklı oluşunun, Allah tarafından gönderilişinin metin tenkitleri ve modern araştırmalar karşısında tutunacak bir görüş olmadığını ileri sürmekte ve onun Eski Ahit'ten hikâyeler ettiğini söyleyerek, bunları onlardan aldığı ima etmektedir. Hamilton Gibb de, "son zamanlardaki araştırmalar kat'i olarak isbat etmiştir ki, ondaki harici tesirler, Eski Ahit malzemelerini ihtiva eden Hıristiyan Süryanî menşesine ulaşır"⁷⁴ şeklinde Kur'ân'ın kaynağı hakkında benzer görüşü paylaşmaktadır. Sabatino Moscati ise: "Muhammed'in çocukluğunda Suriye'ye gidişi ve orada Hıristiyan keşişe rastlamasıyla ilk monoteist anlayışın ondan teşekkül etmeye başladığını, Arabistan'daki Yahudi ve Hıristiyanlarla temas halinde olduğunu vaazlarının esaslarını kolayca Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta bulmanın mümkün bulunduğunu"⁷⁵ söylemektedir.

⁷² Hatip, s. 331.

⁷³ Brockelmann, C., *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi* (terc. Neşet Çağatay), Ankara 1964, s. 16.

⁷⁴ Hatip, s. 31; bkz. Sönmezsoy, s. 82.

⁷⁵ Hatib, s. 31. Ayrıca Smith de bu konuda bütün müsteşrikleri geride bırakmasına ileri giderek Muhammed'in yeni bir din getirmediğini aksine onun sunmuş olduğu inanç, ibadet, ahlâk ve muamelata dair esasların tamamında başta Yahudilik olmak üzere, Hıristiyanlık, Zerdüştlük ve tarihi Arap kültürü taşıdığını söylemektedir (Smith, R. Bosworth, *Mohammed and Mohammedanism*, London 1986, s. 145 vd.).

Özellikle Şarkiyatçılar Kur'ân'ın kaynağının Yahudilik ve Hıristiyanlığa dayandırmada büyük gayretler sarfetmişlerdir.⁷⁶ Onların bu sözlerle, üzerine neticelerini bina edecekleri davalarına bir giriş yapmak istediklerini söylemek mümkündür. Yahudiler, benzer düşmanlığı daha önce de Hıristiyanlığa karşı yaptıkları bilinen bir gerçektir. Düşmanlık ve muhalefet etmek âdeta onların tabiatıdır.

Hıristiyanlık nasıl olur da Kur'ân'a kaynaklık edebilir? Hz. Muhammed'in peygamberliğinden çok daha önce, hatta daha başlangıcında Hıristiyanlığın tüm esasları dejenere edilmişti. Öte yandan Hıristiyan din adamlarının çifte standartlarını anlamak zordur. Zira bu dinin bilginleri, sadece Tevrât ve İncil'de geçen kıssaların bir kısmındaki benzerlik sebebiyle bunların Kur'ân'a kaynaklık ettiği şeklindeki gerçek dışı tenkitlerini yöneltebiliyorlar da, Tevrât'ın içine katılmış olan İncil'e neden bu tenkitleri yöneltmiyorlar?

Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği esaslar, onların iddia ettikleri gibi Yahudi ve Hıristiyanlar'dan almış olması imkânsızdır. Yahudi ve Hıristiyan bilginlerin bu olumsuz tavırlarına karşı Kur'ân, Hz. Mûsa ve Hz. İsa'ya Allah katından indirilen vahye mü'minlerin imân etmelerini: "Allah'a, bize gönderilene, Mûsa ve İsa'ya verilene, Rableri tarafından peygamberlere verilene onları birbirinden ayırt etmeyerek inandık, biz O'na teslim olanlarız, deyin"⁷⁷ şeklindeki bir emirle onlardan istemektedir.

Müşriklerin İslâm'a, Kur'ân'a ve Hz. Peygamber'e karşı düşmanlığın temelinde, Kur'ân-ı Kerîm'in putları ve putperestleri yıkması, insanları batıl dinlerini terk etmeye, atalarının yolundan ayrılarak eşi ve benzeri olmayan bir tek Allah'a iman etmeye davet etmesi hususundaki kesin tavrına muhalefetin bulunduğunu görüyoruz. Kureyşliler, putperestliğin yıkılması sonucunda, Arap kabileleri nezdinde elde etmiş oldukları ticarî nüfuz ve menfaatlerinin, dinî üstünlüklerinin kaybolacağından endişe duyuyorlardı. Zira Kur'ân-ı Kerîm'in putlara ve putlara tapanlara karşı kesin tavır alan âyetlerinden sonra Kureyşliler büyük bir reaksiyon göstererek Hz.

⁷⁶ Hatip, s. 30-32; Sönmezsoy, s. 80-86

⁷⁷ Bakara 2/136.

Peygamber'e ve müslümanlara cephe aldılar. Onlar, Hz. Peygamber'in Allah'tan aldığı ve O'nun adına çağrıda bulunduğu haberlerin yalan olduğunu göstermek için açık ve gizli her türlü hilelere doğrudan veya dolaylı bütün vasıtalara başvurmuşlardır.

Netice olarak müşriklerin öteden beri vahyin kaynağı hususunda endişeleri vardı. Ancak onlar Hz. Muhammed'e gönderilmiş olan bu ilmin kaynağını bulamadılar. İddialarının altında kaldılar. Onlar bu şekilde iftiralarıyla, kendilerinden sonra gelecek inançsızlara, Kur'an'ın ilâhî vahiy kaynaklı olduğunu kabule yanaşmayanlara yol açmış oldular. Bu sebeptendir ki, günümüzdeki Kur'an'ın kaynağı hakkındaki şarkiyatçılara ait olumsuz iddialara yeni bir yorum getirmemektedir. Aksine bunlar, cahiliye görüşünden gerek prensipte ve gerek teferruatta farklı değildirlir. Neredeyse, Hz. Muhammed'in çağdaşları olan müşriklerin ileri sürdüğü hususların tamamı, çağımızda yaşamış şarkiyatçılar tarafından da aynen tekrar edilmiştir. Değişen tek şey, farklı bir üslup ve müşriklere oranla daha fazla malzeme kullanmaktır. Bunların ortak görüşü Kur'an'ın Hz. Muhammed'in sözü olduğu iddiasıdır. İhtilaf sadece, Kur'an'ı ortaya koyarken başka hangi kaynaklardan yararlandığı konusundadır. Zira Kur'an'a karşı olanların tarih boyunca nasıl benzer saptırmalarda bulduklarının bir delili olarak şu âyetler üzerinde düşünölmeye değer: "Onlardan öncekiler de onların söylediklerinin tıpkısını söylemişlerdi. Kalbleri (nasıl da) birbirine benzedi."⁷⁸

Başka bir âyette Allah, "Ey Muhammed! Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette biliyoruz; doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar, fakat zâlimler Allah'ın âyetlerini bile bile inkâr ediyorlar"⁷⁹ buyurarak onların gerçek amaçlarının inkâr olduğunu apaçık bir şekilde bildirmektedir.

Böylece müşriklerin ve şarkiyatçıların Kur'an'ın ilâhî kaynaklı oluşu hakkında öne sürdükleri şüpheleri yersiz ve geçersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Kur'an'ın Allah'ın ezeli ve ebedî kelâmı olduğuna ve her türlü tebdîl, tahrif ve tağyirden uzak bulunduğuna inanmak vicdanî ve aklî bir gerekliliktir.

⁷⁸ Bakara 2/118.

⁷⁹ En'am 6/33.